

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Всемирный банк. [Электронный ресурс] / - Режим доступа: <http://www.worldbank.org>
2. UNCTAD HANDBOOK OF STATISTICS 2011. Официальный веб-сайт UNCTAD. [Электронный ресурс] / - Режим доступа: <http://unctad.org/en/pages/PublicationArchive.aspx?publicationid=2386>
3. Міжнародна економіка : навч. посіб. для студ. вузів / [Ю. Г. Козак та ін.]; за ред. Ю. Г. Козака, Д. Г. Лук'яненко, Ю. В. Макогона. - 3-тє вид. - Київ : Центр учбової л-ри, 2009. - 559 с.
4. Скірка Н. Я. Галузева структура національної економіки і напрями її оптимізації / Н. Я. Скірка // Ефективна економіка. – 2013. - № 10. – С. 32-35.
5. Кудров В. М. Мировая экономика: учебн. пособие. / В. М. Кудров. – М.: Издательство БЕК, 2003. – 464 с.
6. Страны и факты по данным ЦРУ [Электронный ресурс] / Центральное разведывательное управление США. Официальный веб-сайт. – Режим доступа: <http://worldfacts.ru/>
7. Пастухов А. Л. Ускорение развития сферы услуг как необходимое условие модернизации экономики / А. Л. Пастухов // Технико-технологические проблемы сервиса. – 2012. - № 2 (20)
8. Eurostat [Электронный ресурс] / - Режим доступа: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
9. Аكوпова Е. С. Мировая экономика и международные экономические отношения: учебн. пособие. / Е. С. Аكوпова. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 415с.
10. Родионова И.А. Макрогеография промышленности мира. Учебное пособие для студентов вузов. — М.: Московский Лицей, 2004. - 240 с.
11. Державний комітет статистики України. Офіційний веб-сайт. [Электронный ресурс] / - Режим доступа: www.ukrstat.gov.ua/
12. Савоськіна О. М. Динаміка галузевої структури України в контексті глобальних структурних зрушень / О.М.Савоськіна // Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. – 2009. – часть III. – С. 1491-1496
13. Статистичний збірник «Регіони України» [Электронный ресурс] / Державний комітет статистики України. - Режим доступа: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/12_13/part1_2013.zip
14. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. Київ: Знання України, 2002. – 336 с.
15. Хаджинов І. В. Регіональні дисбаланси розвитку інфраструктури старопромислових регіонів України [Электронный ресурс] / І. В. Хаджинов // Вісник соціально-економічних досліджень . - 2012. - Вип. 4. - С. 384-389.
16. Пирог О. В. Адаптація структури національної економіки України до вимог постіндустріального суспільства /О.В. Пирог // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2011. – № 698. – С. 93-103.
17. Хаджинова Г.П. Про стан економічної безпеки України / Г.П. Хаджинова // Вестн. Донец. нац. ун-та. – 2007. - № 2. – С. 285-293. – (Сер.В: Економіка і право).
18. Даниленко А. І. Удосконалення моделі управління економікою і фінансові механізми її реалізації / А. І. Даниленко // Економіка України. - 2013. - № 5. - С. 4-29.

ТЕХНОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ТОРГІВЛІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ – ЧЛЕНАМИ ЄЄП

Коваленко О.О., к.е.н., доцент Донбаська державна машинобудівна академія (м. Краматорськ),

Коваленко О.О. Технологічна складова торгівлі між Україною та країнами – членами ЄЄП.

В статті визначено, що сучасний ринок високотехнологічної продукції є невід'ємним сегментом міжнародного ринку. Країни, які здатні виробляти та експортувати високотехнологічну продукцію, займають лідируючі позиції на даному сегменті ринку і мають високий рівень конкурентоспроможності економіки. Частка України на даному сегменті складає приблизно 0,1% . Проаналізовано експортну структуру України і визначено домінування в ній сировинних ресурсів. Найбільшими покупцями української сировини визначено країни ЄС. Стосовно експорту високотехнологічної продукції, найбільшими споживачами є країни ЄЄП. В результаті аналізу визначено, що економіки Росії, Білорусі, Казахстану та України близькі за рівнем технологічного розвитку. Представлено інтегрований міжгалузевий баланс країн ЄЄП та України, який дозволив оцінити технологічну складову торгівлі між даними країнами. Країни ЄЄП споживають до 10% від загального обсягу продукції України. Визнано, що рівень взаємної торгівлі високотехнологічною продукцією між країнами ЄЄП і Україною залишається високим, що дозволяє говорити про можливість використання цих зв'язків для забезпечення стійкого зростання економік даних країн.

Ключові слова: високотехнологічний експорт, сировинна спрямованість, технологічний розвиток, внутрішньогалузева торгівля, міжгалузевий баланс.

Коваленко Е.О. Технологическая составляющая торговли между Украиной и странами – членами ЕЭП.

В статье определено, что современный рынок высокотехнологичной продукции является неотъемлемым сегментом международного рынка. Страны, которые способны производить и экспортировать высокотехнологическую продукцию, занимают лидирующие позиции на данном сегменте рынка и имеют высокий уровень конкурентоспособности экономики. Доля Украины на данном сегменте составляет приблизительно 0,1%. Проанализирована экспортная структура Украины и определено доминирование в ней сырьевых ресурсов. Крупнейшими покупателями украинского сырья являются страны ЕС. Что касается экспорта высокотехнологической продукции, крупнейшими потребителями являются страны ЕЭП. В результате анализа определено, что экономики России, Беларуси, Казахстана и Украины близки по уровню технологического развития. Представлен интегрированный межотраслевой баланс стран ЕЭП и Украины, который позволил оценить технологическую составляющую торговли между данными странами. Страны ЕЭП потребляют до 10% от общего объема продукции Украины. Определено, что уровень взаимной торговли высокотехнологичной продукцией между странами ЕЭП и Украиной остается высоким, что позволяет говорить о возможности использования данных связей для обеспечения стабильного роста экономик данных стран.

Ключевые слова: высокотехнологичный экспорт, сырьевая направленность, технологическое развитие, внутриотраслевая торговля, межотраслевой баланс.

Kovalenko O. Technological component of the trade between Ukraine and the CEA countries.

It is defined that the modern market of high-tech goods is a very important segment of the international market. Countries able to produce and export high-tech goods occupy leader positions on this market segment and have high level of economy competitiveness. Ukraine's share on this segment is about 0, 1%. The Ukraine's export structure is analyzed and it is defined the dominance of raw resources in it. The biggest buyers of Ukraine's resources are the EU countries. As to high-tech products export, the biggest importers are the CEA countries. It is defined that economies of Russia, Belorussia, Kazakhstan and Ukraine are close by the level of technological development. It is given integrated intra-branch balance of the CEA countries and Ukraine which helped to analyze technological component of trade between the CEA countries and Ukraine. The CEA countries consume up to 10 % of general volume of Ukraine's production. It is defined that the level of mutual trade of high-tech goods between the CEA

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

countries and Ukraine remains high and it allows saying about an opportunity of using these relations for insurance of stable growth of these countries' economies.

Keywords: high-tech export, raw orientation, technological development, intra-branch trade, inter-branch balance.

Постанова проблеми. Однією з основних тенденцій розвитку міжнародних економічних відносин сьогодення є економічна глобалізація. Розпочався етап, коли економічні, соціальні, політичні й інші процеси та явища виходять за межі національних кордонів. Через призму глобалізації можливим стає оцінювання соціально-економічної політики окремих країн світу.

На сучасному етапі розвитку національного господарства України початковим і кінцевим пунктом дискусій про економічну глобалізацію стає питання про співвідношення двох стратегічних напрямів інтеграції країни: у бік господарського простору ЄСП чи Європейського Союзу (ЄС).

Положення України в її інтеграційних спрямуваннях подвійне. З одного боку, вона активно розвиває господарські зв'язки з іншими країнами світу, робить зусилля для активнішої участі у формуванні інших міжнародних інтеграційних угруповань. А з іншого боку, її національна економіка продовжує ще залишатися складовою частиною пострадянської господарської системи, що склалася за десятиліття існування єдиної держави. Місце України у світових глобалізаційних процесах визначається дихотомічною природою її гео економічних пріоритетів: бажанням вступу в ЄС і природним тяжінням до типологічно близьких країн пострадянського простору. І цю двоїстість не можна скидати з рахунку, а треба використовувати для реалізації поточних і перспективних завдань соціально-економічного розвитку країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченню торгово-економічних стосунків України з країнами близького та далекого зарубіжжя присвячені роботи Ніколаєва С. [1], Гайдучього П. [2], Бураківського І. [3], Гальчинського А., Гейця В. [4] та багатьох інших українських вчених. Ніколаєв С. вивчає проблеми та перспективи розвитку української економіки через призму створення зони вільної торгівлі з країнами ЄСП. Гайдучький акцентує увагу на можливості участі України в Митному Союзі з країнами ЄСП. Бураківський І. зупиняється на вивченні проблем, які можуть виникнути в разі співробітництва України з країнами – членами ЄСП. Що стосується С. Гальчинського та В. Гейця, дані вчені проводять порівняльний аналіз проблем та перспектив розвитку торгових стосунків України з країнами Європейського Союзу та ЄСП.

Виділення невирішеної проблеми. Незважаючи на велику кількість публікацій та досліджень, присвячених вивченню торгових стосунків України з країнами – членами ЄСП, існують питання, які не розкриті в повній мірі, а саме не достатньо вивчена торгівля України з країнами ЄСП в технологічному аспекті.

Мета дослідження полягає в проведенні аналізу торгівлі України з країнами ЄСП, а саме її технологічної складової.

Результати дослідження. Сучасний ринок високотехнологічних товарів являє собою важливий сегмент міжнародного ринку. Присутність країни на ньому свідчить про високий рівень її розвитку та конкурентоспроможності. Основними виробниками та експортерами високотехнологічних товарів є країни Європейського Союзу, США, Японія, Китай. З кожним роком збільшується частка Республіки Кореї, Малайзії та Сінгапуру на даному сегменті міжнародного ринку. Дані країни забезпечують до 85–90 % приросту ВВП за рахунок виробництва та експорту високотехнологічних товарів. Що стосується України, яка володіє потужною науковою базою та інтелектуальним капіталом, її частка на світовому ринку високотехнологічних товарів, який оцінюється в 2,5–3,0 трлн. дол. США, складає приблизно 0,1% [4].

Україна експортує ті групи товарів, які є мало динамічними і частка яких на світовому ринку зменшується швидкими темпами. Структура зовнішньої торгівлі України має бути змінена завдяки запровадженню інноваційної моделі розвитку, „... що включає становлення інформаційного суспільства із застосуванням високих технологій, комерціалізацію результатів науково-технічної діяльності, розширення можливостей суспільства генерувати, розповсюджувати та використовувати знання, поліпшення якості освіти та підготовки кадрів, створення інформаційних мереж для обміну знаннями та технологіями” [5].

Більшість науковців важливим критерієм віднесення галузі до високотехнологічного комплексу вважають частку витрат на НДДКР в загальному об'ємі витрат на виробництво певного виду продукції. Якщо частка витрат на НДДКР перевищує 78%, продукція вважається високотехнологічною або наукомісткою [6, с.14, 8, с. 137–138]. Країни, здатні виробляти та експортувати таку продукцію на світовий ринок, забезпечують собі потужні конкурентні позиції. Україна має необхідні передумови для того, щоб займати належне місце на міжнародному ринку високотехнологічної продукції. Так, Україна має потужний потенціал, який „... використовується безсистемно і не налаштований на створення нових конкурентних переваг на ринках, а тому не трансформується у високу якість зростання” [4, с. 115-116], про що свідчить товарна структура експорту України (рис. 1).

Майже 43% або 17332,5 млн. дол. США експорту серед наведених груп товарів складають недорогоцінні метали; приблизно 16% (6731,3 млн. дол. США) – мінеральні продукти; 14% (5670,4 млн. дол. США) – механічне обладнання; біля 10% (3976,3 млн. дол. США) – продукція рослинного походження; 9% (3479,2 млн. дол. США) – продукція хімічної промисловості і 8% (3262,4 млн. дол. США) – транспортне та шляхове обладнання.

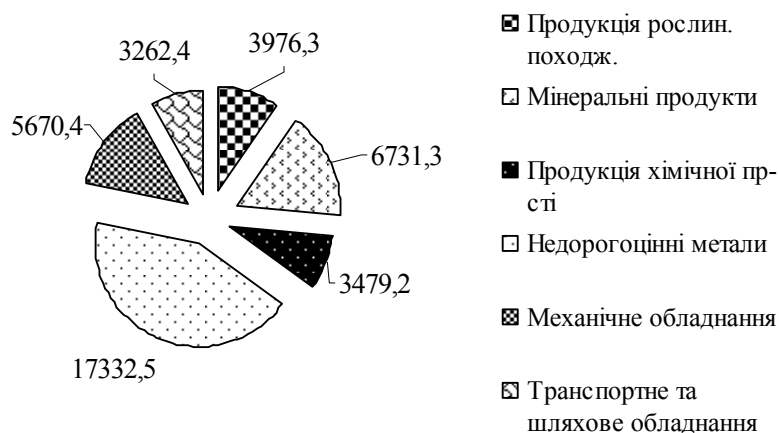
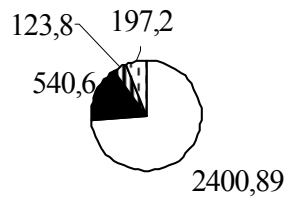

Рис. 1. Експорт України в 2013 році за окремими групами товарів, млн. дол. США*

*Складено автором на основі: [9].

Структура українського експорту свідчить про превалювання товарів третього та четвертого технологічних укладів. Продукція, яка може бути частково віднесена до п'ятого технологічного укладу, це транспортне та шляхове обладнання, а саме група 88 згідно з УКТЗЕД (аеронавігаційні або космічні апарати).

- залізничні або трамвайні локомотиви
- наземні транспортні засоби, крім залізничних
- ▨ аеронавігаційні або космічні апарати
- ▤ плавучі засоби морські або річкові

Рис. 2. Експорт товарів групи «Транспортне та шляхове обладнання» в 2013 р., млн. дол. США*

*Складено автором на основі: [9].

Товари групи 88 в структурі загального обсягу експорту транспортного та шляхового обладнання складають менше 4% або 123,8 млн. дол. США. Що стосується загального обсягу експорту України, частка аеронавігаційних або космічних апаратів дорівнює приблизно 0,2% в той час, коли основу експорту розвинутих країн складають саме товари п'ятого технологічного укладу. Структура експорту, яку демонструє Україна, згідно з оцінками ВЕФ, характерна для таких країн як Вірменія, Єгипет, Парагвай, Сирія та інші [10].

Враховуючи низько-технологічну спрямованість експорту і наявний потенціал у високотехнологічних галузях (авіа-, суднобудування і т.п.), виділено два напрямки розвитку торгових стосунків України: з країнами ЄС (низько технологічний експорт) та з країнами СЕП (середньо- та високотехнологічний експорт). Так, з одного боку, вона активно розвиває господарські зв'язки з іншими країнами світу, робить зусилля для активнішої участі у формуванні інших міжнародних інтеграційних угруповань. А з іншого боку, її національна економіка продовжує ще залишатися складовою частиною пострадянської господарської системи, що склалася за десятиліття існування єдиної держави.

Країни СЕП є основними торговельними партнерами України. Станом на 2013 р. їх частка у загальному обсязі експорту товарів становить 57,3%, експорту послуг – 70,0%, відповідно, в загальному обсязі імпорту товарів – 71,0%, імпорту послуг – 71,5%. При цьому більш тісні економічні зв'язки українських виробників склалися саме з підприємствами-партнерами з країн СЕП, ніж з виробниками країн-членів ЄС. Таким чином зацікавленість України у тісній економічній співпраці з країнами СЕП має певні стратегічні економічні інтереси.

Структура зовнішньої торгівлі з країнами СЕП виглядає більш еквівалентною, незважаючи на значні обсяги імпорту Україною енергоносіїв. Продукція української обробної промисловості, у т.ч. з високим ступенем обробки, користується порівняно високим попитом на території країн СЕП. Зокрема, обсяг експорту продукції машинобудування (реактори ядерні, котли, машини; електричні машини) частка цих країн у 2013 р. склала 55,2% від загального обсягу експорту цієї продукції до країн світу; засобів наземного транспорту, літальних апаратів, плавучих засобів – 74,5%. При цьому основним торговельним партнером України залишається Російська Федерація. Частка експорту окремих українських товарів до Російської Федерації сягає понад 70%.

Далі представлено товарну структуру експорту України в Росію (табл. 1).

Таблиця 1

Товарна структура експорту України в Росію в 2013 р., млн. дол. США*

№	Товарна група згідно з УКТЗЕД	Експорт в 2013 р., млн. дол. США		Частка в експорті, %
		Всього	Експорт в РФ	
1	2	3	4	5
1	Живі тварини, продукція тваринного походження	961,32	599,55	62
2	Продукти рослинного походження	9213,90	115,98	1
3	Жири та олії	4211,46	110,37	3
4	Готові харчові продукти	3493,92	1157,54	33
5	Мінеральні продукти	7650,42	1332,29	17
6	Продукція хімічної галузі	5058,92	1242,45	25
7	Полімерні матеріали	999,58	507,54	51
8	Шкури необроблені	135,63	4,64	3
9	Деревина та вироби з неї	135,63	85,22	63
10	Маса з деревини	1132,08	810,33	72
11	Текстиль	783,84	149,98	19
12	Взуття, головні убори	175,91	40,29	23
13	Виробництво з каменю	582,78	330,16	57
14	Перлини, дорогоцінне каміння	139,78	10,09	7
15	Недорогоцінні метали	18889,85	3737,82	20
16	Машини, обладнання	7026,67	5963,47	85
17	Засоби наземного транспорту	5963,47	3339,27	56
18	Прилади та апарати	296,46	140,89	48
19	Різні промислові товари	609,04	254,15	42
20	Товари мистецтва	0,35	0,026	7

*Складено автором на основі: [11].

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Як видно з наведеної таблиці 85% або 5963,47 млн. дол. США загального об'єму експорту машин та обладнання постачається в Росію. Великі частки Росії належать також в експорті живих тварин та продукції тваринного походження (599,55 млн. дол. США або 62%), полімерних матеріалів (507,54 млн. дол. США або 51%), деревини та виробів з неї (85,22 млн. дол. США або 63%), маси з деревини (810,33 млн. дол. США або 72%), виробництва з каменю (330,16 млн. дол. США або 57%) та засобів наземного транспорту (3339,27 млн. дол. США або 56%).

Аналіз показує, що коопераційні зв'язки між підприємствами країн ЄС та України збереглися практично в усіх сегментах обробляючих виробництв. Особливо істотні - в машинобудуванні між Росією та Україною. Більше того, частина цих зв'язків (у суднобудуванні, авіабудуванні, атомній промисловості) зараз носить безальтернативний характер.

При постачаннях проміжної продукції для високотехнологічних виробництв найбільш суттєві зв'язки зберігаються між Україною та Росією. Наприклад, зростання виробництва в українському суднобудуванні на 1 тис. дол. за рахунок міжгалузевих зв'язків в поточних умовах забезпечує для російської економіки пряме збільшення експорту на 77 тис. дол., сукупного валового випуску - на 328,9 тис. дол., валовий доданий вартості - на 165,8 тис. дол. Це пов'язано з тим, що значним споживачем морської техніки для України залишається Росія, а при виробництві цієї техніки використовується великий об'єм російських комплектуючих.

В інших високотехнологічних видах діяльності значущість зв'язків також істотна. Вивчення системи галузевих і міжгалузевих зв'язків між економіками країн ЄС та Україною дозволяє говорити про те, що у ряді виробництв співпраця носить безальтернативний характер проте може бути чутливою до різкого погіршення торгових стосунків між країнами, що створює додаткові ризики, особливо це стосується виробництва продукції подвійного призначення.

Транспортне машинобудування залишається одним з видів машинобудівної діяльності, в яких кооперація між виробниками країн пострадянського простору є ключовою умовою для підтримки високого рівня конкурентоспроможності продукції на найважливіших ринках. У зв'язку з цим зростання виробництва залізничної техніки в одній з країн, через систему міжгалузевих і коопераційних зв'язків, дає великі ефекти в інших країнах. При зростанні валового випуску російського виробництва транспортних засобів і устаткування на 1 тис. дол. приріст експорту України в Росію складе 25,2 тис. дол., приріст експорту Казахстану в Росію - 7,9 тис. дол., а приріст експорту Білорусі - 9,5 тис. дол. Повні ефекти для економіки України полягатимуть в зростанні об'ємів виробництва на 66 тис. дол., валової доданої вартості - на 19,9 тис. дол. У Казахстані зростання обсягів виробництва складе 16,7 тис. дол., зростання валової доданої вартості - 10,4 тис. дол. у Білорусі зростання обсягів виробництва складе 20,1 тис. дол., зростання валової доданої вартості - 8,5 тис. дол. [12, с. 13].

Розрахунки показують більш високу міру залежності українського виробництва залізничного транспорту від імпорту з Росії і зацікавленість цього сектора української економіки в розвитку коопераційних зв'язків як для забезпечення необхідними комплектуючими, так і для збереження ключового ринку збуту готової продукції.

У поточних умовах коопераційні зв'язки між Росією і Україною в межах машинобудівних виробництв забезпечують до 2,5% від українського ВВП, або 4,2 млрд. дол. доходів. Розрахунки, виконані в припущенні про збереження поточного рівня кооперації в період до 2030 року, показують, що при середніх темпах зростання українського ВВП 3-4% частка машинобудівних виробництв в його структурі може зрости до 8,5%, а внесок російсько-українських зв'язків в машинобудуванні може скласти до 3,4% від українського ВВП. Мінімальна оцінка щорічного об'єму ВВП України, пов'язаного з коопераційними зв'язками з Росією в області машинобудування, в 2012 році склала 4,2 млрд. дол. При збереженні існуючого рівня зв'язків до 2030 року вона може досягти 12,7 млрд. дол. в цінах 2013 року.

Приведені оцінки на 2030 рік можна розглядати як потенціал торгово-економічного співробітництва. Збереження поточного рівня коопераційних зв'язків, не кажучи вже про його розширення, потребуватиме серйозних зусиль. Тут є безліч ризиків політичного, фінансового і технологічного характеру. Найбільшою мірою ці ризики сконцентровані в області високотехнологічного машинобудування і виробництвах подвійного призначення.

Аналіз показує, що між країнами ЄС та Україною зберігається висока інтенсивність внутрішньогалузевої торгівлі, що свідчить про розвиток інтеграції між країнами на основі коопераційних зв'язків і міжнародного внутрігалузевого розподілу праці. В цілому економіки Росії, Білорусі, Казахстану і України досить близькі за показниками ефективності виробництва і рівнем технологічного розвитку. В усякому разі, різниця між цими країнами значно менше, ніж різниця між кожною з країн і такими технологічними лідерами як ЄС або Японія.

Це наочно демонструє рівень внутрішньогалузевої торгівлі машинобудівною продукцією. Втім, тут спостерігається певна негативна тенденція, пов'язана з поступовим зниженням рівня внутрішньогалузевої торгівлі між Росією, Україною і Білоруссю. В той же час, після створення ЄС відзначаються визначені ознаки наростання внутрішньогалузевої торгівлі між Росією та Казахстаном, однак підтвердити стійкість цієї тенденції можна лише на базі довших динамічних рядів. Новостворювані підприємства обробляючої промисловості Казахстану спочатку орієнтуються не лише на задоволення потреб внутрішнього ринку, але і на постачання продукції в країни ЄС (наприклад, в транспортному машинобудуванні).

Відповідно, справедливо було б чекати і в майбутньому більш високої інтенсивності внутрішньогалузевої торгівлі Росії з Білоруссю, Казахстаном та Україною, ніж з ЄС.

Проблема також полягає в тому, що збереження низьких рівнів внутрішньогалузевої торгівлі між країнами, що входять в інтеграційне об'єднання, означає консервацію технологічного відставання у менш розвинених країнах. В цих умовах ефективність коопераційних зв'язків значною мірою може зменшуватися.

Певне уявлення про динаміку коопераційних зв'язків можна отримати з аналізу розподілу продукції у взаємній торгівлі, що направляється на цілі проміжного споживання і кінцевого використання.

Наведений розподіл підтверджує приведені вище дані про внутрішньогалузеву торгівлю. Приблизно одна третина усієї продукції з країн ЄС використовується в українській економіці для виробництва, і дві третини доводяться на кінцевий попит. В економіці Казахстану частка проміжної продукції з країн ЄС та України істотно нижче, що свідчить про недостатній рівень внутрішньогалузевої торгівлі.

Аналіз рівня внутрішньогалузевої торгівлі країн пострадянського простору між собою показує наявність високого рівня кооперації, особливо між Росією, Білоруссю та Україною. Створення ЄС за попередніми оцінками, сприяло збільшенню частки внутрішньогалузевої торгівлі між Росією та Казахстаном. В той же час певну тривогу викликає той факт, що в торгівлі найбільш високотехнологічними видами продукції зберігається тренд на скорочення рівня внутрішньогалузевої торгівлі. Цей факт може свідчити на користь того, що спільне використання виробничого потенціалу машинобудівного комплексу, створеного в часи СРСР, має очевидні межі, обмежені поступово наростаючим технологічним відставанням і низьким рівнем економічної ефективності наявних потужностей.

В той же час, аналіз внутрішньогалузевої торгівлі не дає відповіді на питання про значущість галузевих коопераційних зв'язків для економіки країни в цілому. Вирішення цієї проблеми вимагає детальнішого інструменту аналізу. Таким інструментом можуть служити інтегровані таблиці "витрати-випуск" (міжгалузевий баланс). Використання цих таблиць дозволяє не лише оцінювати структуру витрат і розподілу продукції в окремих країнах, але й оцінювати розподіл потоків продукції між ними. В результаті з'являється можливість повнішого аналізу взаємного впливу економік як на рівні найважливіших макроекономічних агрегатів, так і на секторальному рівні.

При агрегованому аналізі можна зробити висновок, що економіка України зберігає досить високу залежність від торговельно-економічних зв'язків з країнами ЄС. Понад 15% матеріальних витрат пов'язано із закупівлями в Росії (13,5%), Казахстані (1%) і Білорусі (2%). При цьому частка решти країн світу в матеріальних витратах складає для української економіки приблизно 18%. У розподілі кінцевої продукції найбільша частка російської продукції споживається в самій Росії (92,6%) та іншому світі (6,2%). На частку Білорусі, Казахстану та України припадає близько 1,5%. Для України зв'язки з країнами ЄС є значимішими. Ці країни споживають до 10% від усього об'єму

продукції України, що спрямовується на цілі кінцевого використання. Ринок країн ЄС (Росія, Казахстан) споживає понад 7% від усіх товарів Білорусі, що направляються на цілі кінцевого використання.

Таблиця 2

Інтегрований міжгалузевий баланс країн ЄС та України за 2013 р., млн. дол. (основні ціни)*

	Проміжне споживання					Кінцевий попит					
	Росія	Україна	Казахстан	Білорусь	Решта країн світу	Росія	Україна	Казахстан	Білорусь	Решта країн світу	Випуск
Росія	1587	26,1	5,2	22,3	420	1476	6	9	4,3	97,9	3655
Україна	12,4	128	0,6	2,5	47	8,8	91,6	1,6	1,1	14,4	308,5
Казахстан	9	1,7	110	1	74	2,3	0,2	116,7	0,2	5	320,8
Білорусь	4,3	3,7	0,3	55,5	28	4,9	1,2	0,1	52,6	13,7	164,2
Решта країн світу	163	35,5	14	14,7		247,2	25,1	18,6	9,1		
Податки на продукти	67,1	3,5	3,9	2,9							
ВДВ	1811	109	186	65							
Випуск	3655	308	320	164							

* Джерело: [12, с. 39].

Незважаючи на те, що після розпаду СРСР пройшло 20 років, рівень взаємної торгівлі продукцією високого ступеня обробки між країнами ЄС і Україною залишається досить високим, що дозволяє говорити про можливість використання потенціалу цих зв'язків для забезпечення стійкого і збалансованого економічного зростання. Аналіз досвіду країн Східної Європи показує, що в процесі інтеграції значно зростають ризики прискореної деіндустріалізації, особливо коли інтегрована країна має істотно нижчі рівні технологічного розвитку і ефективності виробництва. Ситуація може погіршитися за відсутності стійких ринків збуту продукції. В цьому випадку можна чекати зростання міграційних потоків і погіршення загальної якості трудових ресурсів, використовуваних усередині країни.

При аналізі значущості секторальних зв'язків між країнами ЄС і Україною необхідно розглядати не лише прямі, але і непрямі ефекти, які відображають залучення у виробничий процес суміжних галузей економіки. Також слід аналізувати розподіл ефектів на різних стадіях формування випуску кінцевої продукції. Інструментом такого аналізу може служити інтегрований міжгалузевий баланс Росії, України, Білорусі та Казахстану.

Як показує аналіз з точки зору постачання проміжної продукції для високотехнологічних виробництв, найбільш суттєві зв'язки зберігаються між Україною та Росією. Наприклад, на кожен 1 тис. дол. приросту об'ємів виробництва російського авіабудування в поточних умовах доводиться 28,3 тис. дол. прямого експорту української продукції, а всього в українській економіці забезпечується додатковий обсяг виробництва в 120 тис. дол. Якщо ж на 1 тис. дол. збільшується виробництво авіаційної техніки в українській економіці, то прямий експорт з Росії складе 90 тис. дол., а загальний приріст виробництва в російській економіці перевищить 350 тис. дол. У інших високотехнологічних видах діяльності значущість зв'язків також істотна.

Вивчення існуючої системи галузевих і міжгалузевих зв'язків між економіками країн ЄС і Україною дозволяє говорити про те, що в ряді виробництв співпраця носить безальтернативний характер, проте може бути чутливою до різкого погіршення торговельно-економічних стосунків між країнами, що створює додаткові ризики, особливо у виробництві продукції оборонного і подвійного призначення. У поточних умовах торговельно-економічні стосунки між Росією і Україною у рамках машинобудівних виробництв забезпечують до 2,5% українського ВВП. При збереженні цього рівня частка машинобудівних виробництв в структурі українського ВВП може до 2030 року зрости до 8,5%, а внесок російсько-українських зв'язків в машинобудування складе до 3,4% українського ВВП.

Ключові ефекти від створення в період до 2030 року для Росії будуть концентруватися в машинобудівних видах діяльності і транспорті; для Казахстану - в добувних галузях, машинобудуванні і транспорті; для Білорусі - в сільському господарстві і харчовому виробництві, нафтопереробці машинобудуванні. Україна має істотний запас конкурентоспроможності, пов'язаний з відставанням номінального валютного курсу від ВВП. Росія і Казахстан такого резерву не мають. Інтеграція з країнами ЄС дозволить українській економіці якнайповніше задіяти цей потенціал за рахунок розвитку секторів з більшим рівнем доданої вартості. Погіршення торговельно-економічних відносин з країнами ЄС може істотно понизити можливості використання цього чинника за рахунок нарощування бар'єрів у взаємній торгівлі.

Приєднання України до ЄС буде пов'язано з позитивним впливом на економіку від зміни тарифів на енергоносії і зростання в секторі оброблявальних виробництв. При цьому отримувачами такого зростання стане не лише машинобудування, але і такі види діяльності як металургія, хімічне виробництво і нафтопереробка.

З точки зору оцінки довгострокових перспектив розвитку економік країн ЄС і України приведені оцінки ефектів від інтеграції можна визнати помірними. Наростаючі обмеження економічного розвитку і уповільнення темпів зростання вимагають максимально повного використання наявного виробничого потенціалу. З урахуванням тренду на скорочення рівня внутрігалузевої торгівлі в оброблявальних галузях, вже недостатнім є формування окремих спільних проектів. Потрібен перехід до погоджень промислової та інвестиційної політики, спрямованої на максимальне залучення наявних виробництв і раціональний перерозподіл наявних інвестиційних ресурсів.

Висновки та пропозиції. Сучасний ринок високотехнологічної продукції є важливим сегментом міжнародного ринку, присутність країн на якому свідчить про наявний потужний виробничий та інноваційний потенціал, а також конкурентоспроможність економіки. Лідерами даного сегменту ринку є розвинуті країни, а саме певні країни ЄС, США та Японія. Частка України на міжнародному ринку високотехнологічної продукції складає приблизно 0,1%.

В дослідженні проаналізовано структуру експорту України і визначено її сировинну спрямованість (найбільшу частину структури експорту складають недорогочінні метали та мінеральні продукти). Найбільшими споживачами сировинних ресурсів України визначено країни ЄС. Що стосується середньо- та високотехнологічного експорту (авіа-, суднобудування, транспортні та шляхове обладнання), найбільшими споживачами є країни ЄС. Їхня частка в експорті перевищує 57%. Проведений аналіз показав, що між країнами ЄС та Україною зберігається висока інтенсивність внутрішньогалузевої торгівлі, що свідчить про розвиток інтеграції між країнами на основі коопераційних зв'язків і міжнародного внутрігалузевого розподілу праці. В цілому економіки Росії, Білорусі, Казахстану і України досить близькі за показниками ефективності виробництва і рівнем технологічного розвитку.

В роботі представлено інтегрований міжгалузевий баланс країн ЄС та України, який дозволяє оцінити технологічну складову торгівлі між даними країнами. В результаті аналізу зроблено висновок, що економіка України зберігає досить високу залежність від торговельно-економічних зв'язків з країнами ЄС. Понад 15% матеріальних витрат пов'язане із закупівлями в Росії, Казахстані та Білорусі. Для України зв'язки з країнами ЄС є значущими. Дані країни споживають до 10% від загального обсягу продукції України, що спрямовується на цілі кінцевого використання.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Незважаючи на те, що після розпаду СРСР пройшло 20 років, рівень взаємної торгівлі середньо- та високотехнологічною продукцією між країнами ЄСП і Україною залишається досить високим, що дозволяє говорити про можливість використання потенціалу цих зв'язків для забезпечення стійкого і збалансованого економічного зростання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Ніколаєв Є. ЄСП для України: зона вільної торгівлі чи митний союз? [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=34&c=606>
2. Гайдуцький П. Україна і Митний союз: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П.Гайдуцький // Дзеркало тижня. – 2013. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/internal/ukrayina-i-mitniy-soyuz-problemi-integraciyi-.html>
3. Бураковский И. Создавая ЕЭП, Украина теряет стабильность и предсказуемость / И. Бураковский // Бизнес. – 2003. - № 37. – С. 5 – 14.
4. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки) «Шляхом європейської інтеграції / авт. кол.: А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін.; Нац. ін-т стратег. дослідж., ін-т екон. прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європейської інтеграції України. – К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
5. Стратегія залучення міжнародної технічної допомоги на 2005 – 2007 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2005 р. № 829 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/829-2005-p>
6. Семенова Е. Возможности инновационного типа развития / Е. Семенова // Экономист. – 2006. - № 3. – С. 14 – 26.
7. Оніщенко В. П. Україна на світових ринках високотехнологічної продукції / В. П. Оніщенко // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2007. – № 1 (30). – 5 – 16.
8. Майбутнє України: стратегія поступу: [монографія]. – Донецьк: ТОВ „Юго – Восток, Лтд”, 2008. – 304 с.
9. Товарна структура зовнішньої торгівлі за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ukrstat.gov.ua
10. The Global Competitiveness Report 2012 – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2012-13.pdf
11. Зовнішня торгівля України товарами та послугами [за 2013 рік]: Статистичний збірник. – К.: ДП «Інформаційно-видавничий центр України», 2013. – 157 с.
12. Экономическая и технологическая кооперация в разрезе секторов ЕЭП и Украины. – ЦИИ ЕАБР, 2013. – 96 с.